

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte fredag den 30. mars 1962 kl. 12.30.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Bondevik, Braadland, Stray (for Bergesen), Langhelle, Langlo, Finn Moe, Nordahl, Erling Petersen, Jakob Pettersen, Reinsnes, Røiseland, Rakel Seweriin, Ingvaldsen, Borgen, Leirfall (for Borten), Dahl, Hareide, Hegna, Hønsvald, Johs. Olsen, Treholt og Watnebryn.

Formannen: Vi var kommet så langt at vi skulle ta fatt på kapitlet ”Medlemskap: Politiske momenter”. Det er side 14 i Dokument nr. 14.

Det er jeg som er ordfører for denne saken, og jeg gjør oppmerksom på at sidene 16–17 er omarbeidet. De nye sidene er sendt rundt. Den enkleste måten å gjøre det på, er at jeg leser det opp, så får man avbryte meg hvis man har merknader.

”Et nærmere samarbeid mellom de europeiske folk er en nødvendighet for at Europa skal kunne hevde sin plass i verden og for den videre utbygging av Atlanterhavssamfunnet. Dette har tidligere ved flere anledninger vært fremhevet også i Stortinget. Allerede i forbindelse med Norges tilslutning til Europarådet i 1949 ble dette understreket. Flertallet (Flertallet besto av representantene Andrå, Knudsen, Monsen, Støstad, Sundt, Torp, Vatnaland og Wold. Komiteens medlemmer Hambro og Strand Johansen dissenterte) i utenriks- og konstitusjonskomiteen sa da i sin innstilling (Innst. S. nr. 167 for 1949) bl.a. at man la vekt på at ”de europeiske stater så langt som mulig arbeider seg frem til større enhet og sterkere samhold.”

Flertallet legger vekt på at det Europeiske Råd ikke betyr at det er dannet en europeisk føderasjon eller statsforbund, men betrakter, som departementet, Rådet som det første skritt for å utbygge videre det europeiske samarbeid som allerede er en kjensgjerning på mange områder. Dette flertall vil ikke ha uttalt noe om en europeisk føderasjon eller statsforbund i vår generasjon er noen praktisk mulighet, men legger vekt på at det Europeiske Råd under alle forhold vil være et instrument som kan tjene det europeiske samarbeide og muliggjøre en raskere konsolidering av Europa.”

Braadland: Her er brukt uttrykket ”det Europeiske Råd”. Det er første gang jeg støter på det i et dokument i denne saken. Det er nevnt i St.meld. nr. 67 at det skal opprettes et råd, og jeg vil henlede oppmerksomheten på at når det her brukes uttrykket ”det Europeiske Råd”, kan det være egnet til å skape forvirring. Vi har jo noe som heter Europarådet.

Formannen: Det er det det menes her. Dette er et sitat fra en innstilling, og vi kan vel vanskelig endre på det.

Hegna: Det gjelder den første delen her. Siden dette bringes inn i sammenheng med et spesielt utsnitt av Europa, nemlig seksmaktsstatene med mulig tilslutning av Storbritannia og Danmark, vil det ikke da være riktig å presisere at man her resonnerer med tanke på disse folk, eller om man tenker på Europa som helhet. Kunne man ikke f.eks. sette: ”Et nærmere samarbeid mellom de europeiske folk er en nødvendighet for at Europa skal kunne hevde sin plass i verden”. Sier man ”og for den videre utbygging av Atlanterhavssamfunnet”, kommer man straks opp i den vanskelighet at de europeiske folk jo er mange flere enn dem som er knyttet til Atlanterhavssamfunnet. Man burde vel egentlig få en presisering av det man tenker på. Det man i opplegget her tenker på, er de land som i dag er sluttet sammen i seksmaktsunionen, og da blir dette ordet Europa noe misvisende i denne forbindelse etter min oppfatning.

Formannen: Det får jo hr. Hegna si fra i de særmerknader han kommer med. Jeg vil bare si at vi tenker ikke med Europa bare på De seks. Vi tenker jo på Storbritannia og de skandinaviske land også.

Ingvaldsen: Jeg er i og for seg ikke uenig i det som står her, men jeg har en viss fornemmelse av at dette at man trekker inn uttalelsen av 1949 om Europarådet, kan bidra til å komplisere saken og muligens gi grunnlag for misforståelser. Jeg vet ikke om den uttalelsen er så verdifull at den er av helt avgjørende betydning? Jeg for min del ville være like fast i troen om den ikke var tatt med.

Erling Petersen: Dette er jo noe av det eneste vi har som gir tilknytning til den historiske utviklingen. Her begynner man med det europeiske, folkene i Europa – det er det store ønskemål. I praksis har dette samarbeid måttet foregå i forskjellige begrensninger. Men det vesentlige her er jo nettopp å få fram to ting. Det er en europeisk helhet som i praksis fortøner seg noe annerledes, og at denne tanken allerede var oppe den gang, så det er ikke noe nytt som kom opp like før jul. Det er jo det en vesentlig del av folk her i landet tror, så jeg syns absolutt dette fortjener sin plass som innledning i det avsnittet.

Bondevik: Det var litt av det same som hr. Hegna var inne på. Eg synest nok at slik det er forma her, gjev det rimelegvis eit nokså skeivt bilete av det som er tanken, for med Europa må ein vel her i første rekkje tenkje på Vest-Europa, så vidt eg skjønar. Tenkjer ein på heile Europa, vert det vel nokså vanskeleg med Atlanterhavssamfunnet i same setninga. Det bør vel i innstillinga på ein eller annan måte vera klårt om ein tenkjer på eit samla Europa, eller om ein i første rekkje tenkjer på Europa vest for jernteppet. Gjer ein det, må ein kalla det Vest-Europa eller noko liknande. Når ein i same andedraget kjem inn på Atlanterhavssamfunnet – er det vel det ein tenkjer på, men eg synest det er noko uklårt.

Formannen: Vi kan godt sette Vest-Europa.

Hegna: Hvordan er det med Italia og Spania?

Formannen: Vi kan ikke gå til noen slike geografiske definisjoner, halve Tyskland er med, ikke Øst-Tyskland osv. De tanker som man gjør seg her, og som divergerer, kan man jo gi uttrykk for i sine særinnstillinger.

Borgen: Det er selvsagt riktig at vi får komme tilbake til slike ting i særuttalelsene, men det ville være korrekt likevel å gi uttrykk for hva man mener om det flertallet her sier. Jeg for min del synes den første setningen i og for seg blir helt misvisende:

”Et nærmere samarbeid mellom de europeiske folk er en nødvendighet for at Europa skal kunne hevde sin plass i verden og for den videre utbygging av Atlanterhavssamfunnet.”

Dette kan komme til å bli stående helt skjevt i bildet, all den tid det faller tilbake på det som hele innstillingen dreier seg om – Fellesmarkedet. Hvis en tenker på den stilling Canada er i for eksempel, vil en jo bent fram kunne si at i denne relasjon er Fellesmarkedet en vanskelighet for utbygging av Atlanterhavssamfunnet.

Det må skrives langt mer utførlig og tas langt flere reservasjoner i denne innledningen om den skal bli helt korrekt.

Hønsvald: Kunne man ikke simpelthen stryke dette ”og for den videre utbygging av Atlanterhavssamfunnet”? Bare si: ”Et nærmere samarbeid mellom de europeiske folk er en nødvendighet for at Europa skal kunne hevde sin plass i verden” og dermed punktum? Det med videre utbygging av Atlanterhavssamfunnet er ikke strengt tatt nødvendig for å kunne følge den tankegang som er utviklet her.

Formannen: Jeg har intet imot det.

Røiseland: Eg synest det skal stå, for eg meiner det er veldig viktig at det seinare blir eit verkeleg Atlanterhavssamarbeid. Det er jo Fellesmarknaden og Sambandsstatane innstilte på frå første stund.

Leirfall: Ville det ikkje vere meir korrekt å seie: ”Et nærmere samarbeid mellom de vest-europeiske folk er nødvendig for at disse skal kunne hevde sin plass i verden”?

Formannen: Jeg forstår det slik at det er stemning blant dem som er enige i denne innstilling, for at teksten skal stå så noenlunde som den er.

Vi går da videre:

”Komiteen vil også vise til den debatt som fant sted i Stortinget den 22. mars 1960 i forbindelse med spørsmålet om Stortingets samtykke til ratifikasjon av konvensjonen om opprettelse av Det Europeiske Frihandelsforbund (EFTA). Det ble den gang fra en rekke representanter gitt uttrykk for et sterkt ønske om å komme til enighet med Roma-paktstatene, av

hensyn til hele Europas økonomiske og politiske framtid. Det ble av flere talere tydelig understreket at EFTA bare måtte betraktes som et skritt i retning av en nærmere integrasjon mellom landene i Vest-Europa.

Det er etter komiteens mening umulig på det nåværende tidspunkt å si noe sikkert om hvor hurtig det politiske samarbeide kan komme til å utvikle seg. Det avhenger av en rekke usikre faktorer, men det er grunn til å tro at arbeidet fram mot felles-europeiske organer av overnasjonal karakter på det politiske område vil ta adskillig tid. Det er i dag ingen europeisk stat som er rede til å gi fra seg suvereniteten på alle områder, selv om de fleste stater er villig til å gå langt når det gjelder harmonisering av sin politikk.”

Borgen: Jeg vil påpeke en liten unøyaktighet – kan en kanskje si – i siste setning i det første avsnittet her, under henvisningen til debatten om EFTA. Det er selvfølgelig helt korrekt som det er sagt her at flere talere understreket at EFTA vil måtte betraktes som et apparat for nærmere integrering mellom landene i Vest-Europa, men det er også helt på det rene at en rekke talere den gang understreket EFTA's selvstendige betydning og verdien av det. For å få balanse og få et korrekt referat bør vel også det komme fram.

Formannen: Jeg betrakter dette som en uttalelse fra dem i arbeidsutvalget som var enige i den, og da får jo dette bli gjenstand for omtale i særmerknadene som kommer.

Hegna: Det er til det siste avsnittet. Jeg skal ikke si så mye, men jeg skulle tro at den beskrivelsen av den politiske karakter av seksmaktsunionen – av Roma-traktatens land – vel egentlig ikke er dekkende. Det er min oppfatning, og jeg ville bare presisere den. Jeg tror den går langt videre enn det som denne framstilling gir uttrykk for.

Ingvaldsen: Det er bare en språklig ting. Jeg er usikker i norsk språk, men det forekommer meg at det bør stå ”en nærmere integrasjon av landene”, ikke ”mellom landene”.

Langlo: Eg vil kome tilbake til tankegangen her i samband med den nye side 16, men her i dette siste avsnittet bør det i all fall stå på 5. line nedanfrå: ”organer av overnasjonal karakter på det politiske område vil i alle tilfelle ta atskillig tid” eller ”lang tid”. Eg ville ha det inn der, det spelar ikkje så stor rolle. Men det sentrale i dette spørsmålet vil eg elles få lov å kome tilbake til når vi kjem til side 16.

Formannen: Vi kan godt føye til ordene ”i alle tilfelle”.

Røiseland: I tredje line nedanfrå står det: ”Det er i dag ingen europeisk stat som er rede til å gi fra seg suvereniteten på alle områder.”

Det er i og for seg sjølv sagt rett, men eg synest nok at det gjev eit noko feil bilete likevel. Ville det ikkje vera rett å seie:

”Det er i dag ingen europeisk stat som er rede til å gi fra seg storparten av sin suverenitet?”

Formannen: Det kan man godt si, ”å gi fra seg storparten av sin suverenitet” og så stryke ”på alle områder.”

Vi går så vidare til side 15.

”Selve Roma-traktaten er etter sin ordlyd en økonomisk samarbeidsavtale uten bestemmelser om samarbeid på det politiske felt. Det eneste man kan finne i selve traktaten om et politisk samarbeid er generelle uttalelser om partenes ønske om ”å skape grunnlaget for et stadig nærere fellesskap mellom de europeiske folk”, slik det heter i preambelen. I traktatens artikkel 2 finner man målsettingen for Fellesskapet formulert slik: ”Fellesskapet har til oppgave gjennom opprettelse av et felles marked og gjennom gradvis tilnærming av medlemsstatenes økonomiske politikk å fremme en harmonisk utvikling av den økonomiske virksomhet i Fellesskapet som helhet, en kontinuerlig og balansert ekspansjon, øket stabilitet, stadig sterkere stigning i levestandarden og nærmere forbindelser mellom de stater det forener.””

Nordahl: Her bruker man en fornorskning av ordet preambel. Kan man ikke bruke et norsk ord for det?

Formannen: Vi kan godt si ”i innledningen”.

Hegna: Her kommer noe lignende og man kan kanskje si en fortsettelse av det jeg sa til det foregående avsnitt. Hvis jeg skulle si min mening om dette avsnittet øverst side 15, måtte det snarere være en utforming som gikk i retning av noe slikt som at ”Roma-traktaten er etter sitt innhold og sin ordlyd en økonomisk og politisk avtale av særdeles stor rekkevidde”, i stedet for dette uttrykk for sterk optimisme som komiteen har gitt. I professor Castbergs uttalelse heter det:

”Det organisatoriske system det her gjelder, går så langt at det ikke ligger særdeles langt fra forfatningen for en ny forbundsstat”.

Formannen: Det er igjen en typisk vurdering.

Braadland: Det er en liten feil her i oversettelsen. Det er i første avsnitt. Der er det sitert fra den oversettelsen vi har av Roma-traktaten ”å skape grunnlag for et stadig nærere fellesskap mellom de europeiske folk.” Fellesskap heter på fransk ”communauté”, men i den franske originalteksten til den nevnte setningen står det ”union”.

Langhelle: Det var til det samme. Jeg forstår hr. Braadlands innvending her, men på den annen side har ordet union på norsk fått et ganske bestemt og særpreget innhold. Og det er helt soleklart at "union" på fransk har en annen betydning enn det historiske innhold av vårt ord union.

Ingvaldsen: Det gjelder det første avsnittet på side 15. Der står det at "det eneste man kan finne i selve traktaten om et politisk samarbeid er generelle uttalelser om partenes ønske om" – og så kommer det et sitat. Jeg må tilstå at jeg har lest oppramsingen i traktaten av de forskjellige punkter med atskillig interesse, og særlig det som det konkluderes med, nemlig at de er "besluttet på å styrke forsvaret av fred og frihet gjennom denne forening av ressursene og idet de retter en appell til andre folk i Europa som deler deres ideal, om å slutte seg til deres bestrebelser" – har de vedtatt å opprette dette Fellesskapet. Det sitatet som står i innstillingen, er således bare ett av åtte punkter, nemlig det første. Etter min mening finner man altså også andre og kanskje mer betydningsfulle uttrykk for målsettingen for denne affæren, og der fremgår det også at denne avtalen om et økonomisk fellesskap i grunnen er et middel for å nå disse generelle målene.

Formannen: Vi kan godt ta et forlenget sitat.

Jeg vil gjerne få lov til å komme tilbake til dette med "fellesskap" og "union". Det spørsmålet var jo oppe også under grunnlovsdebatten, og det har fått meg til å undersøke det en del. Jeg tror vi her står overfor et typisk tilfelle av at vi ikke har noe korresponderende ord på norsk. Jeg har undersøkt i de norske leksika som er tilgjengelige, og jeg har også undersøkt i franske leksika, og jeg må si at mitt inntrykk er at "union" på fransk er et meget vidt begrep. Det kan omfatte en union, om man vil. – Det kan, som det er blitt sagt, bety ekteskap, men det kan også – og det står uttrykkelig i et av disse franske leksika – gå så langt som til betydningen av assosiasjon, hvilket betyr at det er et veldig vidt begrep. Ved å oversette det med union – med den valør som det norske ordet union har – tror jeg man legger et alt for sterkt begrep i det.

Leirfall: Eg har prøvd å studere dette, og eg har fått det inntrykket at "union" på fransk i alle fall betyr ei samanslutning som har ein viss statusmessig karakter. Ein brukar det om ekteskap, og ein brukar det også om kameratekteskap, men då må ein ha ei tilføyning som seier at det i grunnen er ein litt tvilsam union! Men eg er einig i at ein ikkje utan vidare kan oversette det med union på norsk, fordi dette ordet har fått ei snever betydning. Men på den andre sida synest eg også at det må vere misvisande å oversette det med "fellesskap", for eit fellesskap behøver ikkje ha nokon som helst statusmessig karakter. Det kan jo spenne over eit område frå ein samtale over eit kaffebord til ein åndeleg slektskap, og det dekkjer i alle fall ikkje meininga. Så vidt eg forstår, har ein i den danske teksten brukt uttrykket "forening" eller "sammenslutning", og likeeins på tysk ...

Langhelle: Hva bruker de på tysk?

Leirfall: Zusammenschluss. Eg trur det er ”sammenslutning” på dansk, og då synest eg nok at vi også måtte kunne bruke det ordet på norsk.

Formannen: Jeg skal se på det spørsmålet der, og se om det er nødvendig med et notat. Jeg vil bare si at jeg tror ikke det går an å definere ”union” på den måten at det absolutt må ha en statusmessig karakter. Man snakker på fransk om ”union d'esprit” – altså et åndelig fellesskap – noe som vel ikke akkurat har noen statusmessig karakter. For å stille ordets valør i relieff, vil jeg nevne at franskmennene på den annen side om en tollunion sier ”union douanière.” De bruker altså også der ordet ”union”.

Hegna: På hvilke språk foreligger Roma-traktaten offisielt? – Det er på fransk og tysk, men hvilke andre språk?

Formannen: Det er seks tekster. Alle tekstene har samme legale verdi.

Hegna: Ville man ikke da ved sammenligning kunne komme fram til et ord som man kunne bruke her også?

Formannen: Vi kan godt se på oversettelsene til de forskjellige språk.

Langlo: Det er sjølvsagt heilt på det reine at ”union” her ikkje kan tyde det som vi legg i ordet union når det gjeld ein union to eller fleire statar imellom. Det er jo for vidtgåande. Men når dette spørsmålet er reist, er det naudsynt, som eg har sagt i utanrikskomiteen, at vi har faste definisjonar av omgrepa her, slik at det ikkje kan vere tvil om kva som ligg i det. I artikkel 1 er det ikkje nemnd noko om ”union”. Det heiter det, som hr. Braadland sa, ”Communauté Economique Européenne”. Det er i punkt 2 i innleiinga at dette ordet ”union” kjem inn. Men lat oss få det heilt klårt så langt som det er råd å få det.

Formannen: Vi holder på med en ordliste, men jeg skal også se på det i denne relasjon.

Vi går da videre på side 15:

”Arbeidet med et nærmere politisk samarbeid mellom de land som er med i Fellesskapet er tatt opp utenfor Roma-traktaten og vesentlig utenfor dens institusjoner og er blitt ført videre på egne konferanser og møter mellom medlemslandene. Dette samarbeidet har ennå ikke funnet sin institusjonelle form og det er tydelig at det blant medlemsstatene innbyrdes og likeledes innenfor hvert enkelt land, gjør seg gjeldende forskjellige oppfatninger av de midler man bør bruke for å nå de felles mål. Også av denne grunn har man unngått å presisere hvilket politisk mål de seks landene streber mot, utover det å skape et nærare fellesskap mellom de.”

Og her kommer den nye formuleringen:

”–europiske folk. Enkelte mener at samarbeidet skal bygge på overnasjonale ordninger med sikte på å få istand en forbundsstat. Andre mener tvertimot at samarbeidet bør organiseres mellom nasjonale regjeringer. Atter andre ønsker at man skal ta sikte på et politisk forbund der medlemsstatenes nasjonale suverenitet i det vesentlige blir opprettholdt. Det synes også å være en viss uenighet om det fremtidige politiske samarbeidets forhold til internasjonale organisasjoner som f.eks. NATO. I St.meld. nr. 15 for 1961–62 og Tillegg 1 til nevnte melding er det gitt en oversikt over utviklingen av dette samarbeidet. Denne oversikten er supplert i St.meld. nr. 67 for 1961–62.”
Det er altså her litt omflytting og litt omredigering.

Braadland: Det var en meget viktig tilføyelse som var kommet til her, nemlig at det etter ordene ”det synes også å være en viss uenighet om det fremtidige politiske samarbeidets forhold til internasjonale organisasjoner” var puttet inn ”som f.eks. NATO”. Jeg ville ha etterlyst det hvis ikke den tilføyelsen var kommet. Men jeg vil også spørre om hvori uoverensstemmelsen kan ligge? Det er helt nytt for meg.

Formannen: Uoverensstemmelsen består kort sagt i det forhold at De Gaulles baktanke, kan man si, med europapolitikken jo har vært å skape et visst underlag for Frankrikes stilling som stormakt, og for Frankrike som talsmann for Europa innenfor NATO og i all fall i den globale politikk overfor andre verdensdeler. Derfor vil jo også Frankrike at dette politiske samarbeidet eventuelt skal kunne føres videre til et militært samarbeid innenfor rammen av NATO. Dette motsetter, så vidt man forstår, de andre land seg. Det er deri uoverensstemmelsen består. De vil ikke ha noe spesielt forsvarssamarbeid innenfor denne ramme.

Borgen: Det var litt til første setning i tredje avsnitt ovenfra. Jeg syns nok at beskrivelsen her litt for sterkt bagatelliserer den utvilsomme forbindelse det har vært og fortsatt er mellom de politiske samarbeidsbestrebelse og selve Roma-traktaten om Fellesskapet. Det er sagt her at forhandlingene er ført videre på egne konferanser og møter mellom medlemslandene og vesentlig utenfor Roma-traktatens institusjoner. Forhandlingene har selvsagt vært ført utenfor, men dog, så vidt en kan oppfatte det, hele tiden i nøye relasjon til det samarbeid som foregår via Romatraktaten, og som en følge av at Roma-traktaten om Fellesskapet foreligger. Dette syns jeg ikke kommer tydelig nok fram i den setningen som står der.

Formannen: Det er jo da igjen et vurderings spørsmål. Det faktiske forhold er, så vidt jeg kan se, at f.eks. Roma-traktatens institusjoner i Brussel overhodet ikke har vært innblandet i eller hatt noe utredningsarbeid for eller noe å gjøre med det politiske samarbeid, som foregår på et annet plan, men mellom fellesskapslandene, det er klart.

Borgen: Dette kan ikke stemme helt, for så vidt jeg vet, har da Fellesskapets politiske forsamling også diskutert det politiske samarbeid. Jeg tror til og med det er nevnt senere i denne innstillingen.

Formannen: Det er ganske riktig.

Borgen: Så det har altså foregått innenfor Roma-traktatens egne organer. Når jeg peker på dette, er det fordi det er litt av et poeng i hvilken utstrekning et nærmere politisk samarbeid i Europa vil skje på grunnlag av Roma-traktaten og i hvilken utstrekning det vil komme til å skje på annen måte. Vi er jo alle innstilt på å gjøre vårt til at det politiske samarbeid skal utvikles i gunstig retning, men der hvor meningene deler seg, er i spørsmålet om hvor vidt dette skal skje på grunnlag av og innvevd i selve Roma-traktaten.

Leirfall: Det må vere ei sterkare koordinering og samanheng enn det er gjeve uttrykk for her. Eg kan berre vise til søknaden frå Danmark, der ein har funne det nødvendig i samband med søknaden om medlemskap i Fellesskapet, også å gje ei erklæring om korleis ein ser på Bonn-erklæringa. Vi har også uttalelser frå Europarådets parlamentariske forsamling, der dei sterkt strekar under samanhengen her. Eg synest å hugse at eg har sett ei oversetjing frå Utanriksdepartementet der det meget klårt går fram at det er ein intim samanheng her, og at det eine ikkje kan skiljast frå det andre.

Formannen: Jeg kan for så vidt innrømme at det på en viss måte er riktig, og at det derfor kan tas inn en setning om at spørsmålet om hvor vidt deltakelse i det politiske samarbeid er en forutsetning eller en konsekvens av at man deltar i det økonomiske samarbeid, har vært diskutert og at man har vært oppmerksom på det.

Vi går da videre til sidene 16 og 17, som altså er nye, det er dokument nr. 16. Her heter det:

”Det går fram av disse oversiktene at medlemslandene i Roma-traktaten har til hensikt å organisere sitt politiske samarbeid, utvikle det videre og arbeide for å skape forutsetninger for en felles politikk.

Man står her overfor spørsmål av vidtrekkende betydning. Etter komiteens mening vil det være innlysende at Norge blir sterkt berørt av den utvikling som vil finne sted i Europa i årene som kommer, ikke bare på det økonomiske, men også på det politiske område. Selve det nære økonomiske samarbeid – også om det finner sted i form av en assosiering med Fellesskapet – vil nødvendigvis ha politiske konsekvenser. De økonomiske bånd vil også trekke etter seg et utvidet politisk samarbeid.

Etter komiteens mening vil det være realistisk å regne med at en utvidelse av Fellesskapet med stater som Storbritannia, Danmark og eventuelt Irland må få stor betydning for de planer som vil bli utarbeidet om samarbeidet på det politiske område, også fordi de nye medlemmene vil ha krav på å få være med på utformingen av retningslinjene.

Den erklæring som ble vedtatt i Bad Godesberg den 18. juli 1961 (Bonn-erklæringen) går ut fra prinsippet om at tiltredelse til Fellesskapet også fører med seg at man vil delta i politisk samarbeid. Målet er å få det politiske samarbeidet inn i faste former. Men erklæringen sier ikke hvordan samarbeidet kan bli organisert. Denne generelle politiske målsettingen – politisk samarbeid – er blitt godtatt av Storbritannia, Danmark og Irland og komiteen kan ikke se at det skulle være noe til hinder for at også den norske regjering prinsipielt gir uttrykk for sin vilje til å delta i et politisk samarbeid på like vilkår med de øvrige medlemsland med sikte på å fremme europeisk samling. (Selve teksten til Bonn-erklæringen er gjengitt i Vedlegg 3 til St.meld. nr. 15 for 1961–62, s. 48).”

Langlo: Vi har no kome til dette med Bonn-erklæringa, og til slutt på side 17 i dette utkastet har dei som har forma det ut, sagt frå korleis dei ser på det. Eg vil gjerne få seie at dette utkastet ikkje har vore drøfta i arbeidsutvalet. Det er heilt nytt.

Den såkalla ”Bonn-erklæringa” var sterkt framme i ordskiftet om § 93 i Grunnlova, og det har vore hevda at ein tilslutnad til Bonn-erklæringa ville føre med seg at ein i prinsippet også godkjende planane om ein europeisk sambandsstat i ei eller anna form. Fleire talarar sa under grunnlovsdebatten tydeleg frå at ei slik godkjenning frå norsk side ville stå i strid med § 1 i Grunnlova. Eg er samd i det, og sa det også sjølv i debatten. Eg kan her vise til referatet frå debatten og har lese det gjennom på nytt. Etter mitt syn er det heilt turvande å skape full klårleik i denne saka, også i den innstillinga vi arbeider med. Det er då også gjort til slutt i dette utkastet til nye sider 16 og 17.

Men på fyrste sida – altså i det som vi her har for oss – er ordlegginga slik at det kan tenkjast at somme vil leggje noko litt anna i det. Ein kan kome i tvil om tolkinga, særleg då i fjerde avsnittet, der ein på ein måte har gjeve grønt lys for Regjeringa til å godkjenne Bonn-erklæringa. Sjølve Bonn-erklæringa seier ikkje noko om ein politisk union, men det som har gjort at dette spørsmålet har vore reist seinare, er at det har vore ymse kommentarar og ymse vedtak i samband med Bonn-erklæringa som tek sikte på ein europeisk sambandsstat. Det er på dette punktet at eg for min part også no, som i stortingsdebatten, vil ha gjort mitt til at det i alle fall vert full klårleik i den tingen at om vi går inn i Fellesskapet og godkjenner hovudmålet med Roma-traktaten, ligg det ikkje i det at vi på nokon måte gjev vår tilslutning til ein plan i dag om ein eventuell union, for å bruke det ordet, eller ein eventuell europeisk sambandsstat. Det ville etter mi meining, som det står til slutt her, vere i strid med § 1 i Grunnlova. Det må kome til ei endring på forma her. Eg vil ikkje kome med noko framlegg no, men vil gjerne reise eit ordskifte om den saka. Eg har sjølvsagt ikkje nokon merknad å gjere – og det trur eg ikkje nokon har som vil vera med i ei eller anna form – til at vi gir vår tilslutning til at vi har vilje til å delta i politisk samarbeid innanfor dei grenser som Grunnlova set. Det er vi jo nøydde til.

Formannen: Jeg vil foreslå at jeg får lese ut, fordi det jo vil virke litt opplysende, i stedet for at man bare diskuterer denne paragrafen her:

”En utvidelse av samarbeidet på bredt grunnlag, mellom et flertall av de vest-europeiske stater, vil kunne få gagnlige virkninger for utviklingen i vår del av verden, der den sterke markering av nasjonale skillelinjer gjennom de siste generasjoner har ført til militære konflikter, økonomiske tilbakeslag og politisk spenning.

Komiteen vil i denne forbindelse understreke at norske konstitusjonelle organer på vanlig måte må bli forelagt spørsmålet om Norge også skal delta i et politisk samvirke utenfor den ramme som er trukket opp i Roma-traktaten, når et slikt spørsmål blir aktuelt.

Spørsmålet om de konstitusjonelle problemer som knytter seg til norsk tilslutning til Det europeiske økonomiske fellesskap har av komiteen vært forelagt sakkyndige til uttalelse, og komiteen vil i den forbindelse vise til Dokument nr. 3 for 1961–62, samt til det inngående ordskifte som fant sted i forbindelse med vedtaket om ny § 93 i Grunnloven i dagene 6.–8. mars 1962 i Stortinget. Det er komiteens oppfatning at Grunnloven med den nye § 93 åpner adgang for eventuelt norsk medlemskap i Fellesskapet og likeledes gir hjemmel for en eller annen form for assosiert tilknytning. Ved å godta Roma-traktaten og ved, som Regjeringen foreslår, å bidra til å styrke det europeiske samarbeid også på det politiske og kulturelle område, påtar ikke norske myndigheter seg forpliktelser som er i strid med Norges Grunnlov. Skulle det imidlertid bli tale om, på et senere tidspunkt, å utvide de traktatmessige forpliktelsene, kan det oppstå konstitusjonelle problemer, og saken må forelegges Stortinget til avgjørelse. En slik situasjon kan fremkomme ved at alle statene i Fellesskapet vil gå inn for vesentlige utvidelser av Roma-traktatens innhold eller ved at man foreslår opprettet et felleseuropeisk organ med overnasjonal myndighet på andre områder enn de som omfattes av selve Roma-traktaten. Hvor vidt Grunnloven også under slike forhold hjemler adgang for norsk samtykke til samarbeidet, kan bare avgjøres på grunnlag av en nøye vurdering av den konkrete situasjon. Men det er etter komiteens mening helt på det rene at f.eks. et politisk samarbeid med overnasjonale organer i form av en europeisk forbundsstat, ville være uforenlig med Grunnloven.”

Braadland: Jeg vil bare slutte meg til det hr. Langlo sa om Bonn-erklæringen. Den går så vidt at vi på forhånd kan si at beslutninger som fattes i henhold til den vil komme i strid med vår Grunnlov og det flertallet mener med Roma-traktaten. Og jeg synes det er grunn til å peke på at i St.meld. nr. 67 lar Regjeringen spørsmålet om godkjenning av Bonn-erklæringen stå åpent, mens komiteen her kommer og gir grønt lys. Jeg vil bare gjøre oppmerksom på at vi på vår side ikke kan gi noen tilslutning til en forhåndsgodtagelse av Bonn-erklæringen.

Formannen: Det er vel i og for seg ikke spørsmål om å godta Bonn-erklæringen. Det Regjeringen sier i meldingen er at den vil erklære sin villighet til å delta i det politiske og det kulturelle samarbeid. – Men av redaksjonelle grunner kunne man kanskje flytte dette tredje siste avsnittet, eller i all fall en del av det, helt til slutten, og si: ”Ut fra disse forutsetninger kan ikke komiteen se at det skulle være noe til hinder for at også den norske regjering” osv.

Hegna: Som jeg bemerket ved begynnelsen av gjennomgåelsen av dette avsnitt, så hadde jeg en noe annen oppfatning av vurderingen av både Bonn-traktaten og det som fulgte med den, bl.a. Bonn-erklæringen, enn det som er kommet til uttrykk i opplegget her, og det gjør seg jo særlig gjeldende i konklusjonene som blir utformet på dette punkt. Jeg vil bare gjøre oppmerksom på det.

Langhelle: Jeg la merke til at i Underhuset for kort tid siden ble regjeringen interpellert om dette politiske samarbeidet og muligheten av at Bonn-erklæringen skulle lede til et virkelig intimt politisk samarbeid, og det ble fra regjeringens side svart at om det skulle bli tilfelle må en ny traktat utformes. Jeg lurer på om ikke det synspunktet også bør komme med i innstillingen.

Formannen: Jeg skal se på det.

Hegna: Det var et spørsmål til. Det ble drøftet i forbindelse med behandlingen av § 93 i Stortinget hvor langt den nye paragraf rekker når det gjelder å oppta forhandlinger som kan innebære rent politiske konsekvenser i form av en nær sammenslutning. Det ble reist spørsmål om man kunne få en utredning av det, og så vidt jeg forstår har man ikke fått det. Er det i noe av det stoff som er lagt fram eller som vil bli lagt fram noen drøftelse av det utover det som står her?

Formannen: Det er jo slått fast av samtlige de rettslærde som ble bedt om å uttale seg at forhandlinger kan man innlede selv uten noen § 93 i Grunnloven. Så rettet hr. Borten på slutten av grunnlovsdebatten en henstilling til Presidentskapet om å forelegge dette spørsmålet om rekkevidden av § 93 for en rekke statslærde til uttalelse. Denne henstilling sendte Presidentskapet over til utenriks- og konstitusjonskomiteen, hvor flertallet var av den oppfatning at det spørsmål først ble aktuelt når det eventuelt ble spørsmål om å ratifisere, og for sitt vedkommende ikke gikk inn for at man fikk en slik utredning på det nåværende tidspunkt. Men det ble da fra noen av komiteens medlemmer reist forespørsel om man ikke i henhold til den ordning som var truffet, at man kunne få den sakkyndige hjelp som man ønsket, kunne få dette spørsmål utredet, altså at vedkommende medlemmer kunne bestille en utredning som da ble betalt i henhold til den trufne ordning. Det var komiteen enig i, og har sendt en slik beskjed til Presidentskapet. Det er sakens øyeblikkelige stilling.

Røiseland: Det var noko i samsvar med det hr. Langlo sa, og det gjeld det tredje avsnittet nedanfrå på den første sida av Dokument nr. 16. Dersom vi set til litt der, kunne det ikkje då gå? "... komiteen kan ikke se at det skulle være noe til hinder for at også den norske regjering prinsipielt gir uttrykk for sin vilje til *innenfor de grenser Grunnloven setter* å delta i et politisk samarbeid på like vilkår" osv. Då har vi gardert oss der, slik at vi ikkje vil be Regjeringa om å gjere noko ulovleg.

Ingvaldsen: Er det nødvendig å få det så vidt tydelig?

Røiseland: Nødvendig og nødvendig – men det er et spørsmål slik som situasjonen er, om det ikkje er nødvendig at vi har gardert oss.

Bondevik: Eg har i grunnen ikkje tenkt å seia noko særleg om det som er utforma av komiteen, av den grunn at eg kjem til å ha dissensar, og for ikkje å hefta arbeidet i komiteen her. Eg har òg fått inntrykk av at det ikkje er av noka særleg interesse å få vita kvar me eventuelt dissenterer. For eksempel når det gjeld dette spørsmålet om Bonn-erklæringa, så kjem eg sikkert til å seia noko ekstra der, men kva det vert, kan eg ikkje svara på i dag. Men eg vil gjerne få det klårlagt om eg har forstått det rett at når ein tenkjer å dissentera, er det ikkje om å gjera å hefta seg med den formuleringa fleirtalet har her. Dersom det er tilfelle, har eg i grunnen ikkje noka interesse av å seia mi meining om forskjellige formuleringar, når eg ikkje sjølv skal vera med på dei.

Formannen: Jeg tror nok det er riktig.

Bondevik: Eg har forstått det slik, og difor seier eg svært lite framover i debatten om dette.

Hegna: Jeg er for så vidt enig i det formannen og hr. Bondevik sier, men det er på den annen side klart at det er av interesse å få brakt på det rene hvordan de forskjellige ord og uttrykk her er å oppfatte, og spesielt vil jeg si at akkurat det punkt hr. Røiseland omtalte er av ganske stor betydning. Det knytter seg nettopp til det spørsmål jeg ville reise da jeg forlangte ordet, nemlig dette: En ting er at man kunne oppta forhandlinger uten å komme i strid med Grunnloven, selv om ikke den nye paragrafen hadde vært vedtatt. Det er en ting for seg. Men det er en ganske annen ting hvor vidt Grunnloven, selv med den nye paragraf, tillater at Regjeringen i egenskap av regjering gir sin prinsipielle tilslutning til ordninger som går utover Grunnlovens ramme. Det er en annen sak. Men hvis man får inn den tilføyelsen som hr. Røiseland der har foreslått, vil man for så vidt ha gardert seg på det punkt, og det tror jeg kan være av en viss verdi.

Formannen: Jeg forstår det slik at der er enighet om å ta inn det som hr. Røiseland foreslo.

Langlo: For det første er eg usamd i det synspunktet som er hevda her at når ein har tenkt å dissentere, skal ein ikkje delta i det vanlege ordskiftet. Vi sit her i den utvida utanrikskomiteen som er konstitusjonelt bestemt. Det skulle då berre mangle at vi ikkje skulle seie vår meining både om det eine og det andre. Eg er litt misnøyd med at vi ikkje skal få sjå dissensane også, eg for min part. Vi kunne ha interesse av å få diskutert dei på same måten. For det er ikkje utan interesse, det kan tilføre positive ting. Det er jo fornuftige folk på baa sider. Eg vil ha sagt at eg er usamd i den synsmåten, men det får dei stelle med som dei vil.

Hegna: Jeg går ut fra at det synspunkt som formannen og hr. Bondevik la opp til, utelukkende var begrunnet med tidshensyn. Prinsipielt for behandlingen i en komite er jeg helt enig i det hr. Langlo sa.

Når det gjelder spørsmålet om man kan få se mulige dissenser, så går jeg uten videre ut fra det, slik at man i det avsluttende møte eller forut for det, kan ha en oversikt over det stoff som innstillingen skal komme til å inneholde. Og ellers er noe av verdien ved den slags gjennomgåelse som man nå foretar, at man vel får en viss peiling på på hvilke punkter der er en annen oppfatning enn det som foreligger fra ordførerne, og hva man i den sammenheng vil gjøre gjeldende.

Borgen: Jeg vil gjerne reservere meg mot det formannen refererte til fra flertallsuttalelsen fra den ordinære utenrikskomite angående behovet for å få klarlagt rekkevidden av § 93. Det er selvfølgelig riktig at det kan opptas forhandlinger selv om ikke det problem er klarlagt, men all den tid det tas sikte på at en skal søke om fullt medlemskap og en derigjennom innledningsvis faktisk godtar Roma-avtalen, så er det jo en så sterk realitet i det at en burde hatt rekkevidden av § 93 klarlagt allerede før ansøkingen sendes.

En annen, mer praktisk begrunnet innvending er den at det unektelig ville ta seg høyst eiendommelig ut om en skulle sende en ansøking og forhandle og ha hele det svære apparatet gående, og det så på et senere tidspunkt skulle vise seg at vi ikke har grunnlovsmessig adgang til å inngå en avtale slik som det har vært forutsatt under forhandlingsopplegget. Så jeg vil reservere meg meget sterkt mot at det skulle være et mindre vesentlig punkt om en har rekkevidden av § 93 klarlagt før en sender ansøkingen eller om en lar det utstå til et forhandlingsresultat foreligger.

Bondevik: Det var berre eit formelt spørsmål. Eg spurde forresten nettopp presidenten, som sit ved sida av meg om det, men det er kanskje rett for referatet si skuld å nemna det. Eg går ut frå at Presidentskapet, når det no har teke standpunkt til det brevet som det har fått frå utanrikskomiteen, då sender melding tilbake om resultatet.

Formannen: Det går jeg ut fra også. – Er det da flere bemerkninger? – Hvis ikke, kan vi gå videre til neste kapittel, som er på side 18. Assosiering. Det er da hr. Erling Petersen som er ordfører for det, og jeg gir ordet til ham.

Erling Petersen: Jeg vet ikke om det er nødvendig å fortsette høytlesningen, eller om vi kan ta avsnitt for avsnitt.

Hegna: Jeg har det å bemerke til avsnittet om assosiering at det jo foreligger materiale som kunne gi adgang til en mer objektiv beskrivelse av assosieringsordningen enn den som det er lagt opp til her. Jeg vil i den forbindelse spesielt peke på at komiteen i sin tid fikk fra Utenriksdepartementet en utredning – jeg tror den var datert 22. desember som het ”Spørsmålet om tilknytning til Det europeiske økonomiske fellesskap i form av assosiering.” Den er siden delvis trykt i Tillegg II til St.meld. nr. 15, men det er en hel del av det stoff som sto i det fortrolige dokument vi fikk fra UD, som ikke kunne – det er en opplagt sak – gjengis i det trykte skrift. Men det er beklageligvis også ting der som åpenbart ikke har noen slags fortrolig karakter, som man har unnlatt å gjengi i det trykte dokument. Jeg sikter her til det som står på side 7 og 8 i det som ble oversendt oss fra UD – som altså da er stensilert – og som knytter seg til den karakterisering av assosieringsforholdet som professor Hallstein ga den 18. september 1961. Jeg synes den godt kunne vært tatt med i den trykte utgaven, og jeg vil be om at man eventuelt nå i innstillingen får med dette avsnitt, og muligens noe mer i samme forbindelse, – jeg kan ikke skjønne at det kan være noen grunn til å ha noen klausul på det i noen henseende – noe mer, som da kan gjengis som bilag til vår innstilling. – Så meget om det spesielle punkt.

Ellers vil jeg si at både når det gjelder karakteriseringen av assosieringsforholdet og vurdering av det som alternativ, finner jeg at avsnittet her er vesentlig polemisk formet med sikte på å vise hvor umulig dette er. Og det sier seg da selv uten at jeg for mitt vedkommende finner grunn til å gå nærmere inn på det, at den fremstillingen, ut fra det syn som jeg har på assosiering, etter min mening er helt utilfredsstillende.

Erling Petersen: Det er jo en ordførers oppgave å prøve å gi uttrykk for komiteens oppfatning av den sak som foreligger til behandling. Når det gjelder dette avsnitt, er det vel helt klart på forhånd at der ikke eksisterer noen enhetlig oppfatning i komiteen, og det å forsøke å skrive en fremstilling som skulle dekke, ville føre til at den ble ganske innholdsløs. Her er det skrevet ut fra et syn som er blitt akseptert av flertallet i arbeidsutvalget. At det ikke får tilslutning av en rekke av komiteens medlemmer har vi jo allerede tenkt oss.

Når det gjelder denne spesielle uttalelse av Hallstein, har jeg ikke noe imot å ta den med, men da må man også ta med resten. Den er jo blitt ganske grovt misbrukt ved å klippes av, og dessuten må man også ta med ved hvilken anledning den ble gitt, for å plassere den. Da mister denne uttalelse nemlig en vesentlig del av den bevis- eller agitasjonskraft som den er blitt tillagt. Skal vi ta den med, må vi – jeg holdt på å si – gjøre helt rent bord på det område.

Hegna: Jeg er helt enig i at det er av stor verdi for oss å få de uttalelser og de vurderinger som i denne sammenheng kan gi et mest mulig korrekt bilde. Men når

det først foreligger en slik uttalelse som den som Hallstein har gitt, og med det innhold i den som UD der har gitt uttrykk for synes jeg nok at det ville være rimelig å få det med, så får jo enhver tillegge det den verdi eller legge den vekt på det som man vil.

Jeg har selvsagt ikke noe imot at en ordfører utformer et standpunkt og begrunner det, men jeg vil gjerne si at i selve opplegget for tilrettelegging av – om man vil – momenter som er av betydning i sammenhengen, synes jeg nok at det kunne være grunn til ikke straks i første omgang å ta et polemisk standpunkt imot det. Men det er ikke noen grunn til å oppta tiden lenger med dette.

Borgen: Jeg deler helt det generelle syn som hr. Hegna ga uttrykk for når det gjelder dette avsnittet. Det er på mange punkter sterkt polemisk. Det har en rekke mer spekulative betraktninger som kanskje ikke har så veldig stor verdi i og for seg.

Når jeg ba om ordet, var det for å peke på et forhold som jeg nevnte da dette avsnittet ble behandlet i arbeidsutvalget da jeg tilfeldig var til stede, nemlig at det også inneholder uttalelser som under eventuelle forhandlinger om en assosieringsavtale vil bli brukt imot norske interesser av vår forhandlingsmotpart. Det er tatt ut en del av de ting som vil virke slik, fra det første utkast vi hadde, men det står ennå tilstrekkelig igjen til at denne uttalelsen fra norsk side, av motparten vil kunne anvendes med ganske stort hell mot norske forhandlere om vi kommer i den situasjon at vi skal forhandle om en assosieringsavtale. Jeg vil be ordføreren og flertallet overveie den siden av saken nok en gang, for det skulle i og for seg ikke være nødvendig å skrive det på den måten. Jeg minner om at i St.meld. nr. 67 har også Regjeringen uttrykt at det kan være et aktuelt alternativ for Norge å forhandle om en assosieringsavtale. Selv om flertallet ikke ser det som det mest ønskelige alternativ, er det dog på det rene at det kan komme til å bli et aktuelt alternativ.

Erling Petersen: Det er jo ikke avskrevet som et alternativ i dette tilfelle. Men det som er avskrevet, det er den form for ønsketenkning som representerer et assosieringsalternativ som ligger sånn midt imellom noe og intet. Det er det eneste som er avskrevet, ellers er ikke her noe avskrevet.

Det er selvfølgelig viktig at man ikke, når man skal gå til forhandlinger, legger frem ting som er skadelige for en rimelig forhandlingsposisjon. Men man må også der se noe realistisk på tingene. Man kan jo heller ikke innbille seg at man i alvorlige internasjonale forhandlinger kan velge en hvilken som helst posisjon uavhengig av realitetene. Det er jo to sider ved å velge sin forhandlingsposisjon. Man skal heller ikke på forhånd miste ansikt ved å komme med uvederheftige påstander hvor man vil dekke over realiteter for derved å være i en ønskelig posisjon.

Formannen: Jeg tror det ville være av stor interesse om hr. Borgen nærmere kunne peke på de punkter som han mener vil svekke vår forhandlingsposisjon. Det er jo av ganske stor betydning.

Borgen: Det gjelder f.eks. et område nederst på side 22 og over på side 23.

Formannen: Det er vel *min* del egentlig, det.

Borgen: Det står her:

”Den vesentlige grunn til dette er at Fellesskapslandene ikke ville godta en ordning som kunne føre til en svekkelse av det omfattende og gjensidig forpliktende system som Roma-traktaten tar sikte på. Det er liten grunn til å tro at Norge i dag mer enn EFTA tidligere vil kunne vinne forståelse for et forhandlingsopplegg som bare tar sikte på en assosieringsordning i form av et frihandelsområde mellom Fellesskapet og et annet europeisk land.”

Det står litt lenger nede på side 23 i første avsnitt:

”Det er meget sterk motstand mot at selve markedsføringen av varene skal kunne skilles ut som eget avtaleområde, mens de andre samarbeidsfeltene, bl.a. etableringsretten, frigjøringen av tjenester og kapitalbevegelser, fritt arbeidsmarked, sosialpolitikken m.v. skal bli stående utenfor.”

Uttalelser av denne art fremhever ting fra norsk side som vel kan være uttalt fra forskjellig hold innenfor fellesmarkedsorganene, men de kan umulig være gunstige for det norske forhandlingsopplegget.

Formannen: Det er jo et meget vanskelig spørsmål som her reises. Dette kan selvsagt dokumenteres med uttalelser og vedtak i Fellesskapet. Man kan, i stedet for å gjøre det til vår egen vurdering, si at ”Ved bedømmelsen av dette spørsmål må man ta følgende i betraktning”, og så bare sitere det. Men det er jo meget vanskelige momenter. Jeg skal gjerne tenke ganske alvorlig på om man bør ta slike ting ut, men det vil da også komme til å gjelde en del av argumentasjonen mot medlemskapsforhandling.

Erling Petersen: Det er ut fra ett synspunkt et behov for å ha med en viss realistisk karakteristikk av de faktiske forhold, fordi det nettopp på dette område er foregått så megen ønsketenkning som blankt lukker øynene for det som man må si er i all fall 99 prosent sannsynlig situasjon. Og hvis man skal komme forbi en sånn – jeg holdt på å si – åndelig strutsepolitikk, må man dokumentere enkelte ting av denne typen.

Watnebryn: Jeg kan være enig i det generelle synspunkt at vi bør bestrebe oss på i vår argumentasjon når det gjelder alternativet assosiering ikke å gå lenger enn det som er strengt tatt nødvendig for å få fram det hr. Erling Petersen mener er nødvendig. Det vi krever – sannsynligvis i hvert fall – av forbehold, vilkår, for å gå inn som medlem, det er nå tross alt så pass mye at vi ikke på noen måte kan utelukke den mulighet at Fellesskapet vil finne ut at vi kanskje vil passe bedre som assosiert medlem, og jeg synes det vil være riktig at vi prøver å argumentere ut fra at den

situasjon kan komme til å foreligge. På den annen side er jeg enig med hr. Erling Petersen i at vi må avskrive en god del av det som har vært fremstilt av den reneste ønsketenkning, idet man da bygger på det som er et faktum, at assosiering kan være nesten alt eller nesten intet. Det er ikke lett å foreta en slik avveining, men vi bør jo prøve så langt det er mulig å gjøre det.

Langhelle: Jeg tror for så vidt at det som står nederst på side 22 og øverst på side 23, er en realistisk vurdering. Det eneste som man der uttaler tvil om muligheten av, er et frihandelsområde, ikke tollunion, og jeg har forstått det slik at det var tollunion som i all fall hr. Braadland har gitt uttrykk for skulle være noe av løsningen.

Borgen: Jeg er selvsagt klar over det som har vært nevnt her både av hr. Erling Petersen og andre, om at en er nødt til å ha med en realistisk beskrivelse og at en her står overfor en vanskelighet. Men jeg tror at hvis en la an på å ta med også en del stoff fra faktiske uttalelser og det en også kan trekke fram fra Roma-traktaten, Fellesskapets egen behandling av assosieringsspørsmålene, ville det kunne balansere bildet en god del bedre enn gjort i denne uttalelsen, og at det derfor ikke ville virke slik som jeg dessverre er engstelig for at det vil gjøre nå – som litt av en forhåndsavskrivning av hele det alternativet. Jeg vil nevne til overveielse om en kunne ta det på et noe bredere og mer avbalansert grunnlag.

Watnebryn: Det ville jo da være verdifullt hvis hr. Borgen overfor sakens ordfører eller her i komiteen kunne legge fram akkurat de punkter som han mener kan komme i strid med våre interesser ved at man der vurderer alternativet assosiering slik at det kan skade oss for framtida.

Røiseland: Eg er einig med hr. Watnebryn og også med hr. Borgen i at vi ikkje må stelle dette slik at ein legg hindringar i vegen for seg sjølv og for landet dersom vi til sjuande og sist kjem til å hamne på alternativet assosiering. På den andre sida må ein, som hr. Petersen seier, gi ei nokolunde realistisk framstilling av det som har skjedd og skjer. Og så vil eg nok gjerne ha understreka det som formannen sa, at omsynet til landet må jo også gjelde for dei som dissenterer. Det er ganske klårt at når fleirtalet må vere forsiktig med å male assosieringsalternativet for svart, så må også mindretalet av omsyn til landet, passe seg vel for å seie at fleirtalet ser altfor optimistisk på det når dei trur at ein kan få visse særordningar. For det er ganske klårt at dersom det frå ein del av komiteen skal bli sagt at det er heilt utopisk, som fleirtalet trur, at vi kan få visse særordningar for jordbruket, så har det jo lagt ein del hindringar i vegen alt frå starten. Eg trur det er nokså viktig at vi her prøver å forstå kvarandre og kome fram til ei rimeleg løysing.

Formannen: Vi får se på det spørsmålet. Det skal være stortingsmøte kl. 13, så vi må vel nå slutte. Jeg vil da foreslå at vi tar et møte i kveld fra kl. 18 til kl. 21,

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte fredag den 30. mars 1962 kl. 12.30

for å kunne komme så langt som mulig. – Ingen innvendinger er kommet, og det ansees som vedtatt.

Møtet slutt kl. 12. 55.